[2024] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 2024 INSC 59

ਟੀ. ਐੱਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ

ਬਨਾਮ

ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ

(ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 202 ਆਫ਼ 1995)

24 ਜਨਵਰੀ 2024

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ* ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਮਾਮਲਾ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ 'ਜੰਗਲਾਤ' ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟਸ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ - ਜੰਗਲ - ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ 'ਜੰਗਲਾਤ' ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਮਾਪਦੰਡ, ਮਾਪਦੰਡ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ:

ਆਯੋਜਤ: ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ - 0.4 ਦੀ ਛੱਤੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਜੇਕਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 0.1 ਅਤੇ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ, ਬਾਗ, ਬਾਂਸ, ਪਾਮ, ਸੁਪਾਰੀ, ਕਾਜੂ ਆਦਿ ਦੇ ਬੂਟੇ 'ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਫੋਰੈਸਟ' ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ - ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੀ, ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲਕਾਂ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੇ 0.1 ਘਣਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸੇ ਮਾਪਦੰਡ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਨਾਲ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਕਤ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ- ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੇ 46.11 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਗਜ਼ਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

———

ਲੇਖਕ

[2024] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ

- ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਕੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮਾਪਦੰਡ ਇੱਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕਸਾਰ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 63, 67-69]

ਵਾਤਾਵਰਨ ਕਾਨੂੰਨ - ਜੰਗਲ - 'ਵਣ ਕਵਰ' ਅਤੇ 'ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ' -

ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ:

ਆਯੋਜਤ: 'ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ' 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੀ ਛਤਰੀ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ - ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਗੀਚੇ, ਬਾਂਸ ਦੇ ਬਾਗ, ਪਾਮ ਦੇ ਬਾਗ , ਆਦਿ, ਅਤੇ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਤਕਨੀਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਸ਼ਬਦ 'ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ' ਜਾਂ 'ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ' ਸਾਰੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਜੰਗਲ' ਵਜੋਂ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1927, ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ - ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਐਕਟ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 66]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਾਲਗੌਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਟ੍ਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ, ਰਾਈਟ ਪਿਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 162 ਆਫ 1987; ਟੀ. ਐੱਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ [1996] 9 ਸਪਲੀਮੈਂਟ ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 982 : (1997) 2 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 267; ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਗੋਆ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਈਟ ਪਿਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਿਲ) ਨੰਬਰ 181 ਆਫ 2001; ਟੀ.ਐੱਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [2008] 6 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 321 : (2008) 7 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 126; ਲਾਫਾਰਜ ਉਮਿਆਮ ਮਾਈਨਿੰਗ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟਡ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [2011] 7 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 954 : (2011) 7 ਸਕੇਲ 242; ਟਾਟਾ ਹਾਊਜ਼ਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੋਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਗੋਆ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ (2003) 11 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714; ਨਿਸਰਗਾ ਵਿਰੁੱਧ ਐਸਿਸਟੈਂਟ ਕਾਂਸਰਵੇਟਰ ਆਫ ਫਾਰੇਸਟਸ ਓਏ ਨੰਬਰ 19 (ਟੀਐਚਸੀ) ਆਫ 2013; ਟੀ.ਐੱਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਾਦ (87) ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ

ਸਰਕਾਰ [2005] 3 ਸਪਲੀਮੈਂਟ ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 552 : (2006) 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਪਾਰਕ-ਆਨੰਦ ਆਰਿਆ ਵਿਰੁੱਧ ਨੋਇਡਾ [2010] 15 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 783 : (2011) 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 744 – ਉਲਲੇਖਿਤ

ਡਿਜੀਟਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ[2024] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ, 2010; ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ, 1980; ਗੋਆ ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਉ ਪ੍ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਫ ਟ੍ਰੀਜ਼ ਐਕਟ, 1984; ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜੰਗਲੀ ਨਿਵਾਸੀ (ਜੰਗਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ) ਐਕਟ, 2006; ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2006; ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1927

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਜੰਗਲ; ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ; ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ; ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ; ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਮੇਟੀ, ਕਰਾਪੁਰਕਾਰ ਕਮੇਟੀ; ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ; ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਕਮੇਟੀ; ਘਟੀਆ ਜੰਗਲ ਜ਼ਮੀਨਾਂ; ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ; ਖੁੱਲਾ ਜੰਗਲ; ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰਵੇਖਣ; ਰੁੱਖ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ; ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਉਦੇਸ਼; ਕੁੱਲ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁੱਲ; ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਣਕਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ; ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ; ਬਹੁਤ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ; ਮੱਧਮ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ; ਜੰਗਲ ਕਵਰ; ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ; ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ, ਜੰਗਲਾਤ ਕਲੀਅਰੈਂਸ; ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ; ਪਰਿਵਰਤਨ ਸਨਦ; ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ; ਸਮਝਿਆ ਜੰਗਲ; ਪ੍ਰੀਵੀਂ ਫ਼ੈਸਲਾ; ਰੋਕਿਆ; ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੈਪਯੋਗ ਖੇਤਰ; ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ 1989; ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ 1999; ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ, 2008; ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ, 2017; ਕੋਸਟਲ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਜ਼ੋਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ; ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ; ਨਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ; ਮਾਹਿਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਮੇਟੀ; ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ; ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ; ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਤਕਨੀਕਾਂ; ਭੂਗੋਲਿਕ ਈਕੋਸਿਸਟਮ; ਖਾਸ ਭੂਗੋਲ; ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰੋ।

ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੇਸ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 1995 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ.202

(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ) ਦੇ ਨਾਲ

2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 12234-35

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਹਰੀਸ਼ ਐਨ.ਸਾਲਵੇ, ਏ.ਡੀ.ਐਨ. ਰਾਓ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪਰਾਜਿਤਾ ਸਿੰਘ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ. [ਏ.ਸੀ.], ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਸਿਧਾਰਥ ਚੌਧਰੀ, ਐਡਵ. [ਏ.ਸੀ.], ਐਮ.ਵੀ. ਮੁਕੁੰਦਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਂਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਰਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਚਿਨਮਯ ਕਾਲਗਾਂਵਕਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ.

[2024] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਭਾਟੀ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਏ.ਐਨ.ਐਸ. ਨਾਡਕਰਨੀ, ਸ੍ਰ. ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਗੁਨ ਠਾਕੁਰ, ਸ. ਮਨੀਸ਼ਾ ਚਾਵਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ, ਕੁ. ਅਰਚਨਾ। ਪਾਠਕ ਦਵੇ, ਸ. ਸੁਹਾਸ਼ਿਨੀ ਸੇਨ, ਐਸ.ਐਸ. ਰਿਬੈਲੋ, ਸ਼ਿਆਮ ਗੋਪਾਲ, ਰਾਘਵ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਘੋਸ਼ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਮਿਸ. ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਅਤੁਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਲਵਾਡੋਰ ਸੰਤੋਸ਼ ਰੇਬੈਲੋ, ਮਿਸ. ਦੀਪਤੀ ਆਰੀਆ, ਸ. ਆਰਜ਼ੂ ਪਾਲ, ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਪਤਾ, ਕੁ. ਮਨੀਸ਼ਾ ਗੁਪਤਾ, ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਹਰੀਦਾਸ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤਰੇ, ਕੁ. ਵਿਦਯੋਤਮਾ ਝਾਅ, ਹਾਜ਼ਰ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ/ਬਿਨੈਕਾਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ/ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਜੇ.

1. ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ (ਪੱਛਮੀ ਜ਼ੋਨ) ਬੈਂਚ, ਪੁਣੇ ਦੁਆਰਾ 2013 (ਡਬਲਯੂ.ਜ਼ੈਡ) ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 14 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਅਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੰ. 16 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 30.07.2014 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਆਫ 2013 (ਡਬਲਯੂ.ਜ਼ੈਡ) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜੰਗਲ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਟੀ.ਐਨ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ" ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਾਅ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਐਕਟ, 2010 ਦੀ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

2. ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ, ਐਲ.ਡੀ. ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਪਾਰਿਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਨਲਿਨ ਕੋਹਲੀ, ਐਲ.ਡੀ. ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੇ

ਉਪਾਧਿਆਏ, ਐਲ.ਡੀ. ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਹਾਸ਼ਿਨੀ ਸੇਨ, ਐਲ.ਡੀ. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ, ਐਲ.ਡੀ. ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਨੇ ਕੇਸ-ਪੇਪਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ।

<u>ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ</u>

3. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ (ਆਂ) ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗਲਾਂ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਗੋਆ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

1 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ " ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ " ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

2 ਟੀ. ਐੱਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ (ਰਾਈਟ ਪਿਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 202 ਆਫ 1995)

3 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ " ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਐਕਟ, 2010 ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਗਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

4. ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਾਲਗਾਓਕਰ ਬਨਾਮ ਟ੍ਰੀ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਰਖਿਅਕ) ਐਕਟ, 1980 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ, ਗੋਆ ਰਾਜ, ਨੇ 1991 ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗਲ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ। 04.10.1991 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ (MoEF) ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਕਤ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਬਾਂਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

"ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਲਈ ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਰੱਖਣ) ਐਕਟ, 1980 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ।

i) ਖੇਤਰ ਦੀ ਹੱਦ: ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਪੈਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵਿਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਖੇਤਰ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ (ਕੰਸ.) ਐਕਟ, 1980 ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ 'ਜੰਗਲ' ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਤਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ (ਕੰਸ.) ਐਕਟ, 1980 ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ii) ਨੇੜਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸੰਗਠਿਤਤਾ: ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਸੰਜੋਗਤਾ ਵੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

iii) ਫਸਲ ਦੀ ਬਣਤਰ: ਜੰਗਲੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਫਸਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਆ ਵਰਗੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ

_____

4 1987 ਦੀ 4 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 162।

5 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ " ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980" ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਜਿੱਥੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਜੂ, ਜੈਕਫਰੂਟ ਅਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਆਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 75 ਫਸਲਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

iv) ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ: ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਘਟੀਆ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ (ਕੰਸ.) ਐਕਟ, 1980 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, 40% ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਜ ਘਣਤਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗਲਾਂ' ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ।" [ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

5. 12.12.1996 ਦੇ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ

v. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(i) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ "ਜੰਗਲ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ "ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਰਾਖਵੇਂ ਵਜੋਂ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। , ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜਾਂ ਹੋਰ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਜੰਗਲਾਤ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ ਗਏ "ਜੰਗਲ" ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ਖੇਤਰ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ।

6. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਟੀ.ਐਨ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ:

"(i) ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜੋ "ਜੰਗਲ" ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਚਿਤ, ਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ;

(ii) ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਖੜ੍ਹੇ, ਘਟੀਆ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ; ਅਤੇ

(iii) ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ।"

7. ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ 19977 ਵਿੱਚ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕੁੱਲ 46.89 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ

---

6 (1997) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 267

7 24:01.1997 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਐਮ. ਸਾਵੰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ।

ਲਈ 20008 ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਕੁਝ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਨੇ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 2001 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 181 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। . ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ 20.18 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। 1991 ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਵਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਅਣਪਛਾਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਤੀ 10.02.2006 ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. (ਸੀ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿੱਚ 2001 ਦਾ ਨੰ.181

ਸ਼ਰਤਾਂ:-

"..... ...ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਪਛਾਣ ਹੋਣੀ ਬਾਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਿਵੈਲਪਰਾਂ ਅਤੇ ਸਵਾਰਥੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਬਲੀਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਵੇਗੀ। ਡਬਲਯੂ.ਪੀ ਸਿਵਲ ਨੰ.

202/1995 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ 12.12.1996 ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਉਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਜੋ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੇਅਰਥ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਹਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਫੋਰਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਠੋਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

8. 10.02.2006 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਰਥਾਤ, ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਨੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ 2006 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 334 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 12.12.1996 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ।

---

8 04.09.2000 ਨੂੰ ਡਾ.ਐਚ.ਕਾਰਾਪੁਰਕਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ।

9 ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਗੋਆ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ

9. ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਨਵੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਮੇਟੀ(ਸ) ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਉਹੀ ਸਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਨ।

10. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 2010 ਦਾ ਨੰਬਰ 495 ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਕਿ 0.1-0.4 (10-40%) ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 28.03.2008 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 10-40% ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਜਾਂ ਘਟੀਆ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਗਲਾਤ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ

ਜਿਸ ਵਿੱਚ 27.11.2012 ਦੀ ਇੱਕ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ, "ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਕਵਰ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਗੋਆ ਨੇ ਨਿਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

11. ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਿਤੀ 17.10.2013 ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ ਦੋਵੇਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਐੱਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 2013 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ.14 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਅਤੇ 2013 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰ.16 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਵਜੋਂ ਮੁੜ-ਨੰਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐੱਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

---

10 ਉੱਤਰੀ ਗੋਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੇ.ਜੀ.ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪੀ.ਵੀ. ਸਾਵੰਤ 03.02.2010 ਨੂੰ.

11 ਟੀ.ਐਨ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਤਪਦ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਓਆਰਐਸ (2008) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126

12 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ " ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ

13. ਫ੍ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਰਾਜੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ

14 ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 2010 ਦਾ ਨੰਬਰ 495 ਅਤੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 2006 ਦਾ ਨੰਬਰ 334

15. 2010 ਦੀ 15 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 495।

16. 2006 ਦੀ 16 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 334

12. ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਦੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ, ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ 2015 ਦੇ ਆਈ.ਏ. ਨੰਬਰ 3845 ਵਿੱਚ 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 37942 ਨੂੰ 1995 ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰ. 202 ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤੇ:

"ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਲਾਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੋਈ 'ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ' ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 0.1 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਹੋਵੇ।"

13. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 19.11.2014 ਨੂੰ 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 37942 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 30.07.2014 ਨੂੰ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2014 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 37942 ਨੂੰ ਆਈ.ਏ. ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 1995 ਦਾ ਨੰਬਰ

202 (ਟੀ. ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ)। ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੂੰ 0.1 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਲਾਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੋਈ 'ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ' ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 04.02.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 (ਅਰਥਾਤ, ਗੋਆ ਰਾਜ) ਨੇ ਆਈ.ਏ. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 04.02.2015 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ 2017 ਦਾ ਨੰ.40261। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 25.10.2018 ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 25.10.2018 ਨੂੰ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 1995 ਦਾ ਨੰਬਰ 202 ਆਈ.ਏ. ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਨੰ.3485 ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਈ.ਏ. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2017 ਦੇ ਨੰਬਰ 40261 ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਈ.ਏ. ਨੰ.3845 ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 1995 ਦੇ ਨੰ. 202 ਨੂੰ 2018 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 12234-12235 ਵਜੋਂ ਮੁੜ-ਨੰਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਏ. 2022 ਦਾ ਨੰਬਰ 116495, ਕਨਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਡਿਵੈਲਪਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "CREDAI" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਜੋਂ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਕਤ ਆਈ.ਏ ਦੇ ਨਾਲ, CREDAI ਨੇ ਵੀ ਆਈ.ਏ 2022 ਦੀ ਸੰਖਿਆ 116496, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਨੇ ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਸਪਾਂਡੈਂਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ CREDAI ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਾਇਦੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ 04.02.2015 ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਅਰਜੀ ਦੇ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 202 ਆਫ 1995 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।"

30.07.2014 ਨੂੰ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਚਰਚਾ:

14. ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੇ ਟੀ.ਐਨ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ 12.12.1996 ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ।

15. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਐਨਜੀਟੀ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1991 ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪਦੰਡ ਨੰਬਰ (iii) ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਕਈ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ

ਵਿੱਚ ਘਟੀਆ ਹਨ ਅਤੇ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਘਣੇ ਜਾਂ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕਪਾਸੜ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਮਕਸਦ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ।

16. ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 28.03.2008 ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਲ (ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ) ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਣਕਰਨ ਲਾਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ (ਸੀ.ਈ.ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। "ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ 'ਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਸ਼ੁੱਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਲ (ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ) ਦੀ ਗਣਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਆਈ.ਏ No.826 ਅਤੇ ਆਈ.ਏ ਨੰ.566 ਵਿੱਚ ਸੀ.ਈ.ਸੀ ਦੀ ਪੂਰਕ ਰਿਪੋਰਟ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਘਣੇ, ਮੱਧਮ ਸੰਘਣੇ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਮੋੜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ, ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਤ (ਸੀ.ਏ) ਦੀ ਲਾਗਤ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੁਝ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਸੀ.ਈ.ਸੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

17. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਆਪਸੀ ਸੰਮਲਿਤ ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ:

1. ਬਹੁਤ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ (ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ) 0.7 ਤੋਂ 1।

ii. ਮੱਧਮ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ (ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ) 0.4 ਤੋਂ 0.7।

iii. ਖੁੱਲਾ ਜੰਗਲ (ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ) 0.1 ਤੋਂ 0.4.

---

17 1995 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ.202 ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ

18. ਇਸ ਲਈ, ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ, ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ 0.1 ਤੋਂ 0.1 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 0.4, ਨੂੰ ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜੰਗਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਅਤੇ ਸੀ.ਏ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ। ਮਾਪਦੰਡ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ., 2009 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (0.1 ਤੋਂ

0.4 ਦੀ ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ) ਹੱਦ ਤੱਕ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

19. ਮਾਪਦੰਡ ਨੰਬਰ (ii), ਜਿਸ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਮਾਪਦੰਡ ਐਫ.ਸੀ.ਏ 1980 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

20. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਫਐਸਆਈ ਨੇ 23 ਮਾਰਚ 2011 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ 'ਜੰਗਲ ਕਵਰ' ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤਰ, 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰੱਖਤ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ. ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 2013 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 14 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ:

"ਵਨ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ/ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੰ. 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਰਡਰ ਲਈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਆਦੇਸ਼, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਲਈ"।

21. 2013 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 16 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ TN ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 12.12.1996 ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਕਾਰਪੁਰਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟੀਆ, ਘਟੀਆ ਜਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਘਟੀਆ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਜਾਂ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 2013 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 16 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ:

- ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 12.12.1996 ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ;

- ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ 12.12.1996 ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਟਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੋਆ, ਅਰਥਾਤ, ਉਹ

ਖੇਤਰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਖੰਡਿਤ, ਘਟਾਏ ਗਏ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਲਈ।

22. ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ, ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 4, ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਲਗਾਂਵਕਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬੰਬਈ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਗੋਆ ਬੈਂਚ ਨੇ 27 ਨਵੰਬਰ 1990 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਮਦਦ ਤੋਂ ਜੰਗਲਾਤ (ਸੰਭਾਲ) ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗਲ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 1991 ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ 04.10.1991 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ (MoEF) ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਸਨ।

23. ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਿਤੀ 12.12.1996, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ। ਨੇ 24 ਜਨਵਰੀ 1997 ਨੂੰ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 8 ਦਸੰਬਰ 1999 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ 'ਜੰਗਲ' ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸੂਚਿਤ, ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਘਟੀਆ, ਘਟੀਆ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

24. ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 1980 ਸਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਪਛਾਣ ਲਈ 4 ਸਤੰਬਰ, 2000 ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ 16.02.2002 ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਸੌਂਪੀ।

25. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 1980 ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਲੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਡਾਇਵਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ 13.078 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ 12.12.1996 ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

26. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵਿਗਿਆਨਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

27. MoEF, ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਫਾਰਜ ਉਮੀਅਮ ਮਾਈਨਿੰਗ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ. ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਏਕੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਕਲੀਅਰੈਂਸ (ਐਫਸੀ) ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰੀਖਣ, ਤਸਦੀਕ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਪਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਮੰਤਰਾਲਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

28. ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰਵੇਖਣ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਨੇ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ ਹੈ। ਸਥਿਤੀ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਾਗ, ਬਾਂਸ ਅਤੇ ਪਾਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

29. ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦੇ:

- ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਿਕਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ?
- ਕੀ ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ, ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
- ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ?
- ਕੀ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

---

18 (2011) 7 ਸਕੇਲ 242

ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ:

30. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਯੋਗ ਹੁਕਮ ਦੇ ਪੈਰਾ 38 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਹਨ। . ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਛਾਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਦੇਣਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਬਿੰਦੂ ਨੰ. .1 ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

31. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਕਿ 256 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ, 67 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੋਆ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਬੰਧਤਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਛੇ (6) ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂਬੱਧ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮਾਂਬੱਧ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ 8 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

<u>ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਵਾਦ:</u>

32. ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 2010 ਦਾ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰ. 495 ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 28.03.2008 ਨੂੰ 1995 (ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ) ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰ.202 (ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ) ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਬੈਚ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਐਫਐਸਆਈ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਛਾਉਣੀ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 2008 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਐਨਪੀਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ

ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਦਮ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

33. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਤਿੰਨ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮਾਂ, ਅਰਥਾਤ 17.12.2006 ਅਤੇ 26.03.2012 ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 04.02.2015 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਲਈ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੰਦ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 0.1 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਢੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ 0.1 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਖੇਤਰ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇਹ ਰਾਹਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜੰਗਲ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼।

34. ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (0.1) ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ, ਜੋ ਕਿ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਕਿ 75 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, 40 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੇਸ਼ ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਬਹਾਲ ਕਰਨਾ (ਨਾ ਕਿ ਮੋੜਨਾ) ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਇਸ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਪ-ਸੇਵਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ/ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਪੂਰਵ ਅਨੁਮਤੀ' ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ 0.1 ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਆਈਐਸਐਫਆਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 552 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ ਨੂੰ 552 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦੇਵੇਗਾ। . ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

35. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ/ਡੀਮਡ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 0.1 ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰ.(S) 1,4,5,6,7 ਅਤੇ 8 ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਮਪਲੀਡਿੰਗ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵ, CREDAI ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ।

36. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2017 ਦੇ ਆਈ.ਏ. ਨੰ. 40261 ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ: 12234-12235 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ ਮਿਤੀ 04.02.2015, ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਪਣੇ ਕਾਊਂਟਰ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲਈ ਕਈ ਆਧਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

37. ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰ. 1,4,5,6,7 ਅਤੇ 8, ਭਾਵੀ ਧਿਰ ਯਾਨੀ CREDAI ਦੇ ਨਾਲ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 04.02.2015 ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪਾਰਟ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਦੀ ਗਰਾਂਟ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1,4,5,6,7 ਅਤੇ 8 ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਭਾਵ, CREDAI ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਅਗਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

38. ਉੱਤਰਦਾਤਾ(ਆਂ) ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਲਗਾਂਵਕਰ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 27.11.1990 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ 1991 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

39. ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਵੰਤ, ਕਾਰਾਪੁਰਕਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੇ

ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ 1991 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। 40% ਦੀ ਤਾਜ ਦੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਕਿਉਂਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਪੈਚਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਵਹਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 04.10.1991 ਦੇ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਤੇ 21.08.2012 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਹਲਫਨਾਮਾ।

40. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 1991 ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਪਦੰਡ ਗੋਆ ਰਾਜ (ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਕਾਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀਆਂ) ਦੁਆਰਾ 12.12.1996 ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਟੀ.ਐਨ. ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਗੋਦਾਵਰਮਨ (ਸੁਪਰਾ), ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੇ 08.12.1997 ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਜੰਗਲ" ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

i. 75% ਟ੍ਰੇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜੰਗਲੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ii. ਇਹ ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

iii. ਕੈਨੋਪੀ ਦੀ ਘਣਤਾ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

41. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 08.12.1997 ਦੇ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੋਲ ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) 19 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਕਾਰਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਉਠਾਈਆਂ ਸਨ। ਰਿਪੋਰਟ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10.02.2006 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਕਾਰਾਪੁਰਕਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਕਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

42. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤੀ ਨਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਵਾਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਗੋਆ ਵਿਖੇ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਾਊਸਿੰਗ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਤਰਜੀਹੀ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ (2003) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 714 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

43. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ।

2001 ਦੀ 19 ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 181।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 13 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋੜ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਅਪ੍ਰੀਮੇਟੂਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸਲਈ, ਰੈਜ਼ ਜੂਡੀਕਾਟਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀ। ਜੰਗਲ ਇਕੱਲੇ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾ 13 ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

13. ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਿਰਲੇਪ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਹਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਰਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭਟਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

44. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਨਿਰਣਾ ਅਰਥਾਤ, ਨਿਸਰਗ ਬਨਾਮ ਸਹਾਇਕ। 2013 ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਰ ਓ.ਏ ਨੰਬਰ 19 (ਟੀ.ਐਚ.ਸੀ), ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਛੁਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਐਨਜੀਟੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ 0.1 (ਭਾਵ 10%) ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਡਵਾਂਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਫੋਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ, 2009 (ਆਈਐਸਐਫਆਰ) ਦੇ ਸੁਝਾਅ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਕਿ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ 10% ਤੋਂ 10% ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 40% ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੀ ਜੰਗਲ ਹਨ। ਐਨਜੀਟੀ ਨੇ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, ਇੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

45. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 04.02.2015 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਅੰਤਮ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਨਿਸਰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

46. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤਤਕਾਲ ਅਪੀਲ ਦਾ ਸ਼ੀਟ ਐਂਕਰ ਟੀ.ਐਨ.ਵਿੱਚ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ। ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮਲਪਾਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੰਚਨ ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਰਾਜ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, 2008 (ISFR) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ISFR ਨੇ ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਨੂੰ 3 ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੀ, ਦਰਮਿਆਨੀ ਸੰਘਣੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਨਪੀਵੀ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 1 (1) ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਜੰਗਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੱਤੀ ਘਣਤਾ 0.1, ਜੋ ਕਿ ISFR ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਡੀਨੋਮੀਨਟਰ ਸੀ। ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਸ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ

ਹੈ ਕਿ ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਜੰਗਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ NPV ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮਲਪਾਡ (87) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ?" ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਮਾਪਦੰਡ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇਹ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਂ ਲਈ ਵੀ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

20 (2008) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 126

21 (2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1.

47. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਐਨਪੀਵੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ NPV ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 12.12.96 ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਐਨਪੀਵੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਹਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ, ਗੋਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ। ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ।

48. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇਕਰ 10,000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ 20 ਦਰੱਖਤ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ 'ਡੀਮਡ ਫਾਰੈਸਟ' ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਫਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪਾਰਕ-ਆਨੰਦ ਆਰੀਆ ਬਨਾਮ ਨੋਇਡਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵੱਲ

ਵੀ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 3 ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਪਦੰਡ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਜੰਗਲ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

49. ਉੱਤਰਦਾਤਾ(ਆਂ) ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ ਹਨ। ਗੋਆ ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ ਪ੍ਰੀਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਟ੍ਰੀਜ਼ ਐਕਟ, 1984 ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜੰਗਲੀ ਨਿਵਾਸੀ (ਜੰਗਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ) ਐਕਟ, 2006 ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਖੇਤਰ ਜੋ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ 75 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰੱਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ 03.01.2005 ਦੇ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ, 2006 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੁਆਰਾ ਕੱਟਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

50 . ਉੱਤਰਦਾਤਾ (ਵਿਅਕਤੀਆਂ) ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕਵਰ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਦੇ ਕਵਰ ਨੂੰ ਮੈਪ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਇਹ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 12.12.1996 ਤੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

22 (2011) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 744 ਪੈਰਾ 30.

12.12.1996 ਤੋਂ ਵੇਰਵੇ ਵਿੱਚ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਡੇਟਾ ਤੋਂ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ "ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਕਸ਼ੇਯੋਗ ਖੇਤਰ" ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ 'ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਡੇਟਾ ਦੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 2001 ਤੋਂ ਜੰਗਲ ਕਵਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੈਪਯੋਗ ਖੇਤਰ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ। 2001 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਜੰਗਲਾਤ ਰਿਪੋਰਟ 1989 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਜੰਗਲਾਤ ਰਿਪੋਰਟ 1999 ਤੱਕ ਜੰਗਲਾਤ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਕਸ਼ੇਯੋਗ ਖੇਤਰ 25 ਹੈਕਟੇਅਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ 1987 ਵਿੱਚ 400 ਹੈਕਟੇਅਰ ਸੀ। ਇੰਡੀਆ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਫਾਰੈਸਟ ਰਿਪੋਰਟ, 2017 ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ 'ਵਣ ਕਵਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਡੇਟਾ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਉਪਲਬਧ "ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੈਪਯੋਗ ਖੇਤਰ" ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਦੁਆਰਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਡੇਟਾ ਦੇ ਉੱਚ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ/ਸੁਧਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ, ਤਕਨੀਕੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ

ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਡੀਮਡ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ(ਆਂ) ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਨਕਸ਼ੇਯੋਗ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਡੀਮਡ ਫੋਰੈਸਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਏ 1980 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ-ਸਹਿ-ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਿਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਟੀ.ਐਨ ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ 12.12.1996.

51. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 0.1 ਘਣਤਾ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰ 10,000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਪਲਾਟ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10 ਤੋਂ 20 ਦਰੱਖਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਗਾਊਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਰ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ. ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪਰਿਆਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਲੱਖਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ FSI ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੁੱਲ ਰਕਬਾ 60.2% ਵਣ ਕਵਰ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ 8% ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਵਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਔਸਤ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਚੇ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 68% ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਟ੍ਰੇਸ ਕਵਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੋਸਟਲ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਜ਼ੋਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ ਹਨ; ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ; ਨਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰ; ਬਿਨਾਂ ਵਿਕਾਸ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਜਿੱਥੇ ਗਰੇਡੀਐਂਟ 25% ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਆ ਦੀ ਹਰਿਆਲੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਹਨ।

52. ਉੱਤਰਦਾਤਾ (ਵਿਅਕਤੀਆਂ) ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲਾਫਾਰਜ ਜਜਮੈਂਟ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਭਾਗ II ਵੱਲ ਵੀ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਈਟ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਲਈ ਮਾਹਿਰ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ

ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੇਕਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਖੇਤਰੀ ਦਫਤਰ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਣਾਇਕ ਅਥਾਰਟੀ ਹੋਵੇਗਾ।

53. ਉੱਤਰਦਾਤਾ (ਆਂ) ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਵਕੀਲ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ TN ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 12.12.1996 ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਪਦੰਡ ਵਿਕਸਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੰਗਲ, ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਏ 1980 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

54. ਉਪਰੋਕਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ(ਆਂ) ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ:

55. ਪੱਖਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨੁਕਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ:

1. ਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

2. ਕੀ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿਹੜੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼?

3. ਕੀ ਹੁਕਮ?

ਦੁਹਰਾਓ: ਬਿੰਦੂ ਨੰ.1

56. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ 27.11.1990 ਨੂੰ 1987 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 162 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਨਿਆਂਇਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਸੀ। ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੰਗਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਐਫਸੀਏ 1980 ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ: -

i. ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ 75% ਵਣ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ii. ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

iii. ਪਲਾਟ 'ਤੇ ਕੈਨੋਪੀ ਦੀ ਘਣਤਾ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 1 (ਇੱਕ) ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

i ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜੋ "ਜੰਗਲ" ਹਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਇੰਨੇ ਸੂਚਿਤ, ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਹੋਣ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ

ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ;

ii. ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗਲ ਸਨ ਪਰ ਘਟੀਆ, ਘਟੀਆ ਜਾਂ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ;

iii. ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ।

57. ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਦਰਭ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ, ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਪਣਾਏ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦਾ ਵਜੋਂ ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)) ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਲਗਾਓਕਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਵੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਮਿਤੀ 08.02.1997 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

---

23 (1997) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 267

58. ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਕਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਵਾਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"11. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੋ ਸਵਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ "ਜੰਗਲ" ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ:

"ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਐਨਆਰਐਸਏ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਜੰਗਲਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਭਾਗੀ ਸਟਾਫ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਤਸਦੀਕ ਦੁਆਰਾ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਡੇਟਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹਰਿਆਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੌਦੇ/ਮੌਸਮੀ ਫਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਜੂ, ਨਾਰੀਅਲ, ਸੁੰਡੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ:

(i) ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ 75% ਵਣ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ii) ਖੇਤਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੈ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(iii) ਕੈਨੋਪੀ ਦੀ ਘਣਤਾ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਪਦੰਡ ਜੋ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗ, ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਗੋਆ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚਿੱਤਰਾਂ, ਟੋਪੋਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਟਾਊਨ ਐਂਡ ਕੰਟਰੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ 1978 ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ 1960 ਦੀਆਂ ਹਵਾਈ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ 1960 ਦੀਆਂ ਟੋਪੋਸ਼ੀਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕਵਰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਘਣਤਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਾਂ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਕੰਪੋਜੀਸ਼ਨ.... ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹਰਾ ਕਵਰ (ਪ੍ਰਾ.) ਨਿਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਹਰੇ. ਕਵਰ ਵਿੱਚ ਬਨਸਪਤੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕਾਜੂ ਦੀ ਫਸਲ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਘਣਤਾ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਲਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

59. ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੂਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡ ਸਹੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"**12**. ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ 1960 ਦੀਆਂ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਇਮੇਜਰੀ ਅਤੇ ਟੋਪੋਸ਼ੀਟਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਲਾਟ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ, ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਵਜੋਂ ਨੇਚਰ ਗ੍ਰੀਨ ਕਵਰ ਨਕਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ:

(i) 1960 ਦੀ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਇਮੇਜਰੀ ਅਤੇ ਟੋਪੋਸ਼ੀਟਸ।

(ii) ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੇਚਰ ਰਿਜ਼ਰਵ ਗਰੀਨ ਬੈਲਟ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਢਲਾਣਾਂ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਰਿਜ਼ਰਵ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ।

(iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ 50-ਮੀਟਰ-ਚੌੜੀ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰ, ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ, ਪਰ ਦੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਸਦਾ 1000 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਢਾਂਚਾ ਸੀ। ."

18. ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ, ਉਹਨਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। . ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਲਾਟ ਜੰਗਲ ਸੀ।

60. ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਇੱਥੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ/ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪੱਖ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਨਾਲ ਹੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਜਨਤਕ ਕਾਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ 08.02.1997 ਦੇ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੋਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ/ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 08.02.1997 ਦੇ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਕਤ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅਸਫ਼ਲ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੁਹਰਾਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

61. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਟੀ.ਐਨ. ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 26.09.2005 ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ NPV ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"**49**. ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਵਿੱਚ ਜੂਨ 2004 ਤੱਕ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਐੱਫ.ਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ (ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕਟੌਤੀ, ਹਾਈਡ੍ਰੋਲੋਜੀਕਲ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ) ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਨਿਰਣਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। , ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਟਾਕ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲ (ਘਣਤਾ 1.0) ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁੱਲ 50 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣ ਲਈ 126.74 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਘਣਤਾ 0.4 ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ 50.696 ਲੱਖ ਰੁਪਏ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਿਸ ਲਈ 0.4 ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, 50 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ 50.696 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਮੁਦਰਾ ਰਿਟਰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਲਾਗਤ-ਲਾਭ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੈਂਕ ਦਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁੱਲ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ; ਤਬਦੀਲੀ ਬੈਂਕ ਦਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕੰਚਨ ਚੋਪੜਾ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, UNDP ਅਤੇ MoEF ਦੁਆਰਾ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੇ ਸਮਰੱਥਾ 21 ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਥਾ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਓਲਾਦੇਓ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਦਾ ਕੇਸ ਸਟੱਡੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਹਨ: (1) ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਮੁੱਲ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਦਾ ਮੁੱਲ), (2) ਇੱਕ ਸੁਵਿਧਾ ਮੁੱਲ (ਪਾਰਕ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮੁੱਲ), ਅਤੇ/ਜਾਂ (3) ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲ (ਪਾਰਕ ਦੇ ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ)।

---

24 (2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਪੰਨਾ 1.

ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਮਾਰਕੀਟ-ਅਧਾਰਿਤ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ। ਇਹ ਇਸਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਲਿੰਕੇਜ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਮੁੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੱਲ ਵੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ। ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਕਨੀਕਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਿਤ ਵਸੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਲ ਦੇ ਪਹਿਲੂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦੇ ਕੇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਈਕੋਲੋਜੀ ਫੰਕਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਸੈਲਾਨੀ, ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ, ਗੈਰ-ਉਪਭੋਗਤਾ, ਮੁੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਪੈਸ਼ਟਿਕ ਚੱਕਰ, ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਹਨ:

"ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਜ਼ਮੀਨ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪਕ ਉਪਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁੱਲ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉਹਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਵੈ-ਵਿੱਤੀ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ-ਅਮੀਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁੱਲ ਜੋ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਪਰ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਦੀ ਮੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈਲਾਨੀ, ਇਸਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਤਰਜੀਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਤੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਕਨਵਰਜੈਂਸ ਜਾਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਹ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕੇਓਲਾਦੇਓ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਜੈਵ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਦੋ ਵਿਕਲਪਕ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਯਾਤਰਾ-ਲਾਗਤ ਵਿਧੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ:

1. ਪਾਰਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਂਝੇ ਉਤਪਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਥਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਰਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਲਾਗਤ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੀਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਸੂਚਕਾਂਕ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਅਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਇੰਦਰਾਜ਼ ਫੀਸ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਕ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

2. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਸਥਾਪਨਾ ਵੈਟਲੈਂਡ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਮਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਉੱਚ-ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਸੈਲਾਨੀ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੈਰ-ਉਪਭੋਗਤਾ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਲਿਆਣ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

3. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਵੈਟਲੈਂਡ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਰੁਕਾਵਟ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਰਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਸੈਲਾਨੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਪੇਂਡੂਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਉਪਭੋਗਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਸਤੂ ਹੈ। KNP ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ, ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਫੰਕਸ਼ਨ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਸੈਲਾਨੀਆਂ, ਸਥਾਨਕ ਪੇਂਡੂਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਇਹਨਾਂ ਉਪਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਧਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਪੀ.ਵੀ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

62. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਠਿਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਐਨਪੀਵੀ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਬਹੁਤ ਸੰਘਣਾ; (ii) ਦਰਮਿਆਨੀ ਸੰਘਣੀ ਅਤੇ; (iii) ਓਪਨ, ਜੋ ਕਿ NRSC, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਨਕਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ NPV ਦੀ ਲਾਗਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਅਤੇ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਢੁਕਵਾਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਰਾਏ ਦੇ ਉਲਟ ਆਪਣੀ ਜਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਈਏ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

63. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਫੋਰੈਸਟ ਰਿਵਿਊ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇ 46.11 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। 18.08.2020 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ 2018 ਦੇ ਓ.ਏ ਨੰਬਰ 479 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 2021 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 01 ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 01.02.2021 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਮਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਰਕਬਾ 5 (ਪੰਜ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਛਾਉਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੁਪਰਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਘਣਤਾ 0.4 ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ

ਚਾਹੀਦੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਨੇ 22.09.2022 ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਜ਼ਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 46.11 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

64. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਕਮੇਟੀਆਂ 21.01.2015 ਦੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਓ.ਏ ਨੰਬਰ 22 (ਪੱਛਮੀ ਬੈਂਚ) ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ 'ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

65. ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਈ ਉਸੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਲਈ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ FSI, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੁਆਰਾ "ਜੰਗਲ ਕਵਰ" ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, 10% ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ FSI ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਢੱਕਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ:

i. ਰਾਜ-ਵਾਰ ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ 'ਤੇ ਦੋ-ਸਾਲਾ ਵਾਰ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾ ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੋ;

ii. ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਡਾਟਾਬੇਸ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਥੀਮੈਟਿਕ ਨਕਸ਼ੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ;

iii. ਜੰਗਲਾਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ, ਮੈਪਿੰਗ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ/ਯੂਟੀ ਦੇ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੋ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, 2017 ਵਿੱਚ ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 1.3 ਵਿੱਚ, 'ਫੌਰੈਸਟ ਕਵਰ' ਅਤੇ 'ਫੋਰੈਸਟ ਏਰੀਆ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਵਣ ਕਵਰ" ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛੱਤ ਵਾਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਗੀਚੇ, ਬਾਂਸ, ਪਾਮ ਆਦਿ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, 'ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ' ਜਾਂ 'ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ 'ਜੰਗਲਾਂ' ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵੇਂ ਜੰਗਲ (ਆਰ.ਐਫ) ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ (PF) ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,

[2024] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਤਿਰੁਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1927 ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਰਾਜ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਰ.ਐਫs ਅਤੇ PFs ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਘਣਤਾ 10% ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਾਲੇ ਖਾਲੀ ਖੇਤਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਟੀਆ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਝੀਲਾਂ, ਨਦੀਆਂ, ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਤੱਟ, ਮੈਂਗਰੋਵਜ਼ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਢੱਕੇ ਖੇਤਰ, ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਖੇਤਰ, ਅਲਪਾਈਨ ਚਰਾਗਾਹਾਂ, ਠੰਡੇ ਮਾਰੂਥਲ, ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਆਦਿ। ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਪੈਚ ਅਤੇ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਨਿੱਜੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਸੜਕ, ਰੇਲ ਅਤੇ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣੇ, ਰਬੜ, ਚਾਹ ਅਤੇ ਕੌਫੀ ਦੇ ਪੌਦੇ ਆਦਿ। ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵੀ ਜੰਗਲ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਕਵਰ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

66. ਐੱਫ.ਐੱਸ.ਆਈ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ, 'ਵਣ ਕਵਰ' ਅਤੇ 'ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ' ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ। 'ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ' 1 (ਇੱਕ) ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10% ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਮਲਕੀਅਤ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਗੀਚੇ, ਬਾਂਸ ਦੇ ਬਾਗ, ਪਾਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਆਦਿ, ਅਤੇ ਰਿਮੋਟ ਸੈਂਸਿੰਗ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, 'ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ' ਜਾਂ 'ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਜੰਗਲਾਂ' ਵਜੋਂ ਮਨੋਨੀਤ ਸਾਰੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਖਵੇਂ ਜੰਗਲ (ਆਰ.ਐਫ) ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲ (PF) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1927, ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਰ.ਐਫs ਅਤੇ PFs ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜੰਗਲ

ਖੇਤਰ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਐਕਟ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

67. ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ 3,702 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਐਫਐਸਆਈ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਜੰਗਲਾਤ ਰਿਪੋਰਟ, 2017 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੋਆ ਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ 2,229 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁੱਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ 60.21% ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਕਵਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 21.54% ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਕਵਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ 323 ਵਰਗ ਕਿ.ਮੀ. ਗੋਆ ਦਾ ਕੁੱਲ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ 2,552 ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ 68.94% ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿਸਟਰ ਕੋਹਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਡੀਮਡ ਫੋਰੈਸਟ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ. ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:-

(i) ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਖੇਤਰ (10% ਤੋਂ 40% ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ} ਦੀ ਪਛਾਣ ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਡੀਮਡ ਫੋਰੈਸਟ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਖੁੱਲੇ ਜੰਗਲ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਭੋਜਨ, ਫਲ, ਬਾਲਣ, ਛੋਟੀ ਲੱਕੜ, ਖੇਤੀ ਸੰਦ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ।

(ii) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਅੰਬ, ਇਮਲੀ, ਸਾਗ, ਕਟਹਲ, ਚੀਕੂ, ਕਠਲ ਆਦਿ ਵਰਗੇ 10 ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ 0.1 ਛੱਤੀ ਘਣਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾਵੇ।

(iii) ਇਹ ਛੋਟੇ ਭੂਮੀ ਮਾਲਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਹਰ ਪਾਰਸਲ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਐਫਸੀਏ, 1980 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਗੋਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ। ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਐਫਸੀਏ, 1980 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦੇਣਗੇ।

(iv) ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਮਲਕੀਅਤ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ, ਨਿੱਜੀ ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੰਪਲੈਕਸਾਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ 0.1 ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਗੋਆ ਰਾਜ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

(v) ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ 1996 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜੰਗਲ/ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਤ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ।

(vi) ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਾ ਜੰਗਲਾਂ/ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗਲਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ • ਵਿੱਚ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼।

(vii) ਇਸ ਮਾਨਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰ.202/1995, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 12.12.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਗੋਆ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੈਟੇਲਾਈਟ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਤਸਦੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 4 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ 1991 ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 162/1987, ਸ਼ਿਵਾਨੰਦ ਸਲਗਾਓਂਕਰ ਬਨਾਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਬੰਬੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਰੁੱਖ ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਹੋਰ। ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇਸ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ 0.1 ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਘਟਾਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਦਰੱਖਤਾਂ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(viii) ਛੋਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਬੋਝ ਹੋਵੇਗਾ (i) ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਣਜ ਲਈ ਬਦਲਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ (ii) ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਬੋਨਾਫਾਈਡ ਲੋੜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ/ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਲ (NPV) ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਅਤੇ ਸੀ.ਏ. ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਲਈ।

(ix) ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਭਾਲ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦਬਾਅ ਪਾਏਗਾ।

(x) ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, 3702 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਜ਼ਮੀਨ। ਖੇਤਰੀ ਯੋਜਨਾ ਗੋਆ 2021 ਅਧੀਨ ਟਾਊਨ ਐਂਡ ਕੰਟਰੀ ਪਲੈਨਿੰਗ ਐਕਟ, 1974 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨੂੰ ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ 1, ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ 2 ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਯੋਗ ਜ਼ੋਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ-1 ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ (ਸੁਰੱਖਿਅਤ/ਰਿਜ਼ਰਵਡ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। /ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਕ/ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਸੈਂਚੂਰੀਜ਼), ਮੈਂਗਰੋਵ ਜੰਗਲ, 2008 ਤੱਕ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਨਿਜੀ ਜੰਗਲ, ਜਲਘਰ/ਨਾਲਿਆਂ/ਤਾਲਾਬਾਂ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ/ਖਜ਼ਾਨ ਜ਼ਮੀਨਾਂ

ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ 1 ਰਾਜ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ 50.94% ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਨੋ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਜ਼ੋਨ' ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ-2 ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਗੀਚੇ, ਨੈਚੁਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ! ਢੱਕਣ, ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ, ਨਮਕ ਦੇ ਪੈਨ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਫਾਰਮ/ਚੱਕੜ ਦੇ ਫਲੈਟ। ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ-2 ਰਾਜ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ 31.42% ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਕਾਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਇਕੱਠੇ ਈਕੋ ਜ਼ੋਨ 1

68. ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਕੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮਾਪਦੰਡ ਇੱਕ ਰਾਜ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1, 4 ਤੋਂ 8 ਮਿਤੀ 07.05.2019 ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਾਇਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮਾਪਦੰਡ/ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

ਰਾਜ	ਮਾਪਦੰਡ/ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ
ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਤੇਲੰਗਾਨਾ	0.40 ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਣਤਾ ਅਤੇ 10 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੁਦਰਤੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ

	ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿ ਇਹ 'ਕਬਾਇਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ' ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਪਵੇ।
ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼	ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਐਫਸੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜੰਗਲਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ 'ਜੰਗਲ' ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਅਸਾਮ	ਨਿਜੀ ਮਾਲਕੀ ਅਧੀਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੇ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼	ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ (ਏ) ਇਸਦਾ ਖੇਤਰ 10 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਬੀ) ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਲੱਕੜ, ਬਾਲਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਅਤੇ ਉਪਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਸੀ) ਇਸ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਗਿਣਤੀ 200 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ।
ਗੋਆ	ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਏ. ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਫਸਲੀ ਰਚਨਾ ਦਾ 75% ਹਿੱਸਾ ਜੰਗਲੀ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀ. ਰਕਬਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂਗਰੋਵਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ

	ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜੰਗਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। c. ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 0.40 ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ।
ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼	5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਬਲਾਕ।
ਕਰਨਾਟਕ	ਏ. 2 ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਾਰਸਲ, ਛਾਤੀ ਦੀ ਉਚਾਈ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ 50 ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਰੱਖਤ ਬੀ. 2 ਹੈਕਟੇਅਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਰਕਬੇ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬਲਾਕਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਘਣਤਾ 100 ਪੌਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ 30 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੀ. 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ
ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ	ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਏ. ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਜੋ 'ਜੰਗਲ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੀ. ਸਾਰੇ ਮੈਂਗਰੋਵਜ਼ ਨੂੰ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਮੇਘਾਲਿਆ	ਇੱਕ ਖੇਤਰ 'ਜੰਗਲ' ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 4 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਟ੍ਰੈਕਟ ਹੈ, ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਏ. ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧ ਰਹੇ ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਦੀ ਉਚਾਈ (ਡੀ.ਬੀ.ਐਚ) 'ਤੇ ਸੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਾਂ ਬੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧਣ ਵਾਲੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਝੁੰਡ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੰਪੋਡੀਅਲ ਬਾਂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਉੜੀਸਾ	ਉਹ ਖੇਤਰ ਜੋ ਪੌਦੇ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਢੱਕੀ ਹੋਈ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪੈਚ ਵਿੱਚ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ।
ਰਾਜਸਥਾਨ	5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ 200 ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੌਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਸਿੱਕਮ	0.40 ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਾਜ ਘਣਤਾ ਵਾਲੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇਕਸਾਰ ਪੈਚ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼	ਵਿੰਧਿਆ ਅਤੇ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 100 ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 3 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਤਰਾਈ ਅਤੇ ਮੈਦਾਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 50 ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 2 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ; ਏ. ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸਦੀਵੀ ਰੁੱਖ ਬੀ. ਬੂਟੇ ਰੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਣਗੇ ਸੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਖੇਤਰ ਗਟਾ-ਵਾਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਡੀ. ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਗਟਾ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਮਿੰਜੂਮੁਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਮਿਨਜੁਮੂਲਾ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਖੇਤਰ ਸੀਮਾ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਈ. ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ	ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪੈਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਾਜ ਘਣਤਾ 0.40 ਹੈ, ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੁਆਰਾ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।
ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ	ਨਿਜੀ/ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰੱਖਤ ਬਨਸਪਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਖੇਤਰ

	ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਜੰਗਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

i. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੋਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਇਸਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ, ਜੰਗਲਾਤ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜੰਗਲੀ ਨਿਵਾਸੀ (ਜੰਗਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ) ਐਕਟ, 2006, ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਭਾਲ ਕਾਨੂੰਨ, 1980 ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ 75 ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰੱਖਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣਾ ਪਵੇਗਾ। MoEF ਦੇ 03.01.2005 ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਾਪਦੰਡ ਅਰਥਾਤ, 0.4 ਹੈਕਟੇਅਰ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਘਣਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 5 ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 0.1 ਅਤੇ 1 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਰੀਅਲ, ਬਗੀਚੇ, ਬਾਂਸ, ਪਾਮ, ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਵੇਗਾ। , ਕਾਜੂ ਆਦਿ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਉਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ 'ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲ' ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਲਈ ਐਫਸੀਏ 1980 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮਾਪਦੰਡ, ਅਰਥਾਤ 0.1 ਘਣਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਪੰਡੋਰਾ ਬਾਕਸ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਫਿਰ ਤੋਂ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ii. ਦੂਜਾ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਉਲਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਅਧੀਨ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਾਵੰਤ ਅਤੇ ਕਰਾਪੁਰਕਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਮੇਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਤ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ

ਵਿੱਚ 22/01/2015 ਨੂੰ 2013 ਦੇ ਓ.ਏ. ਨੰਬਰ 22 ਵਿੱਚ ਅਤੇ 2018 ਦੇ ਓ.ਏ. ਨੰਬਰ 479 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਗੋਆ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਾਵੰਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅੰਤਰਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਅਤੇ

ਨਿਸਰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਐਨਜੀਓ ਨੇ ਨਿਸਰਗਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਪਦੰਡ 10% ਕੈਨੋਪੀ ਘਣਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਟਾਟਾ ਹਾਊਸਿੰਗ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਸਰਗ ਵਿੱਚ (2013 ਦਾ ਓ.ਏ. ਨੰ. 19) ਅੰਤਮਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

iii. ਤੀਸਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 12.12.1996 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 30.07.2014 ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 04.02.2015 ਨੂੰ ਆਈ.ਏ. 1995 ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ ਨੰ.202 ਵਿੱਚ 2015 ਦਾ ਨੰਬਰ 3845 ਖਾਲੀ ਹੈ। ਆਈ.ਏ. 2017 ਦਾ ਨੰ.40261 ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ.1 ਅਤੇ ਆਈ.ਏ. ਇਪਲੀਡਿੰਗ ਪਾਰਟੀ (CREDAI) ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2022 ਦਾ ਨੰਬਰ 116496, ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਐਮੀਕਸ ਕਿਊਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ. ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਹੈੱਡਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

PALLAV THAKUR ADVOCATE